

Dygo, Marian

"Nazwy miast Pomorza Gdańskiego",
praca zbiorowa pod red. Huberta
Górnowicza i Zygmunta Brockiego,
Wrocław [etc.] 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/4, 858

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Nazwy miast Pomorza Gdańskiego, praca zbiorowa pod redakcją Huberta Górnowicza i Zygmunta Brockiego, Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978, s. 244.

Ta popularnonaukowa książka jest pierwszym całościowym opracowaniem nazw miast Pomorza Gdańskiego. Zebrano w niej etymologie i wiadomości z zakresu historii nazw miast dwóch historycznych województw Prus Królewskich: pomorskiego i malborskiego oraz ziem bytowskiej i łęborskiej. Uwzględniono nazwy 40 miast oraz nazwy 111 dzielnic, przedmieść itp. form osadniczych. Omówiono nie tylko nazwy dzisiejsze, ale również nazwy pierwotne, zanikłe itp. Autorzy zajęli się również nazwami innych obiektów geograficznych, zwłaszcza rzek, oraz nazwami osobowymi. Dla większości nazw Pomorza Gdańskiego jest to pierwsze opracowanie tego typu i w tym tkwi podstawowa wartość omawianej książki. W przypadku nazw mających już literaturę naukową autorzy wysunęli liczne nowe proporcje interpretacyjne, modyfikacje i uściślenia.

Książka ma w zasadzie układ hasłowy z zachowaniem porządku alfabetycznego. Każdy artykuł hasłowy poprzedza krótki tekst o obiekcie, którego nazwy omawia dany artykuł. Praca zaopatrzona została we wstęp toponomastyczny, bibliografię i skorowidz nazw.

Autorami książki są pracownicy Zespołu Onomastycznego przy Zakładzie Języka Polskiego Uniwersytetu Gdańskiego. Teksty historyczne wyszły spod pióra Wacława Odyńca z Instytutu Historii Uniwersytetu Gdańskiego.

M. D.

Henryk Łowmiański, *Religia Słowian i jej upadek (w. VI—XII)*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979, s. 433.

Najnowszą książkę Henryka Łowmiańskiego można potraktować jako swego rodzaju suplement jego monumentalnej syntezy początków państwa polskiego. Waga i zakres problemu religii Słowian skłoniły autora do nadania swym rozważaniom formy odrębnej, obszernej monografii, rozpatrującej system wierzeń religijnych Słowian w szerszym kontekście indoeuropejskim. Praca ta mająca charakter zarówno syntezy problemu, jak i polemiki z funkcjonującymi dotychczas w nauce poglądami na temat religii Słowian, dzieli się wyraźnie na trzy części. Niewątpliwie stanie się ona przedmiotem i punktem wyjścia dyskusji; tu chcemy jedynie zasygnalizować jej ukazanie się.

Część pierwsza — rodzaj obszernego wstępu teoretyczno-metodologicznego, poza ustaleniem podstawowego aparatu pojęciowego oraz sformułowaniem definicji religii i jej zasadniczych funkcji, zawiera wnikliwą krytykę teorii G. Dumézila. W oparciu o dane historyczne i językowe autor odrzuca dumézilowską teorię, w myśl której politeizm ukształtował się jeszcze w dobie wspólnoty indoeuropejskiej a zatem był formą wierzeń właściwą wszystkim ludom indoeuropejskim. Część tę kończą rozważania o zakresie stosowności metod: etnograficznej, archeologicznej i etymologicznej w badaniach nad rekonstrukcją systemu wierzeń religijnych Słowian. Doceniając ich znaczenie jako metod pomocniczych, autor staje na stanowisku, iż podstawą wszelkich wniosków mogą być jedynie źródła pisane.

Część drugą stanowi próba rekonstrukcji religii Słowian w okresie od VI w. (pierwsze wzmianki pisane o ich wierzeniach) do momentu ich chrystianizacji. Ze względów źródłowych autor zastosował podział regionalny omawiając kolejno wierzenia Słowian południowych, wschodnich, połabskich i zachodnich (Polska, Czechy). W wyniku imponującej erudycją krytyki wszystkich dostępnych wzmianek źródłowych autor ustala, że podstawową formą wierzeń Słowian była polidoksja, wraz z jej szczytowym elementem — prototeizmem. Nader krytyczny natomiast jest jego stosunek do koncepcji politeizmu słowiańskiego. Nie wykluczając możliwości pojawienia się tendencji politeistycznych u Słowian południowych, ogranicza w zasadzie to zjawisko do terenów Połabia, zaznaczając przy tym iż jest ono późne i powstaje